

2. *Кириленко І.Г.* Трансформація соціально-економічних перетворень у сільському господарстві України: проблеми, перспективи / І.Г. Кириленко. — К.: ННЦ ІАЕ, 2005. — 452 с.

3. *Копитко В.І.* Реформування та регулювання економіки регіонального агропромислового комплексу / В.І. Копитко. — Львів, 2005. — 550 с.

4. *Лайко П.А.* Ефективність використання та відтворення основного капіталу сільськогосподарських підприємств / П.А. Лайко, Л.О. Березовська. — К.: ННЦ ІАЕ, 2006. — 192 с.

5. *Нелеп В.М.* Земля України і здоров'я нації // В.М. Нелеп, Л.В. Бойко. — Економіка АПК. — № 1. — 2011. — С. 20—27.

6. *Росоха В.В.* Формування і розвиток виробничого потенціалу аграрних підприємств / В.В. Росоха. — К.: ННЦ ІАЕ, 2009. — 444 с.

7. *Саблук П.Т.* Глобалізація і продовольство: монографія / П.Т. Саблук, О.Г. Білоус, В.І. Власов. — К.: ННЦ ІАЕ, 2008. — 632 с.

8. *Юрчишин В.В.* Село і селяни України в системі історично і суспільно зумовлених вітчизняних національних цінностей / В.В. Юрчишин. — Економіка АПК. — № 1. — 2011. — С. 87—100.

9. Статистичний щорічник Львівської області за 2009 рік. Частина 1 / За ред. С.О. Матковського. — Львів, 2010. — 366 с.

10. *Чаянов А. В.* Избранные произведения / А. В. Чаянов: Сборник / Сост. Э. В. Серова. — М.: Московский рабочий, 1989. — 387 с.

Стаття надійшла до редакції 27.04.2011 р.

УДК: 338.436

С. О. Юшин, д-р екон. наук, проф.,
головний науковий співробітник,
ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААНУ

ІНФОРМАЦІЙНО-ДОКУМЕНТАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У статті розглянуто питання удосконалення правових передумов управління сталим розвитком аграрного сектора на основі інформаційно-документаційного забезпечення, яке адаптоване до міжнародних стандартів.

Ключові слова: інформація, документ, управління, сталий розвиток, аграрний сектор.

В статье рассматриваются вопросы усовершенствования правовых предпосылок управления устойчивым развитием аграрного сектора на основе информационно-документационного обеспечения, адаптированного к международным стандартам.

Ключевые слова: информация, документ, управление, устойчивое развитие, аграрный сектор

In the article the questions of improvement of legal pre-conditions of management steady development of agrarian sector are examined on the basis of the informatively-documentation providing, adapted to the international standards.

Key words: information, document, management, sustainable development, agrarian sector.

Постановка проблеми. Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» (№ 2982, 2005 р.) орієнтує аграрний сектор на сталий розвиток та системність державної аграрної політики. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року (постанова Кабінету Міністрів України № 1158, 2005 р.) орієнтує на розв'язання пріоритетних завдань з інноваційного розвитку агропромислового виробництва (АПВ) та сільських територій, технології прогнозування і моделювання цього розвитку, систему інформаційного забезпечення управління аграрним сектором, що відповідає сучасним міжнародним стандартам. При цьому згадане інформаційне забезпечення має втілюватися у форми відповідних систем аналітичного обстеження, мережі інформаційно-маркетингових центрів (ІМЦ) й автоматизованої інформаційно-аналітичної системи (ІАС), інтегрованої інформаційно-довідкової (пошукової) мережі та утворення інформаційно-аналітичного центру (ІАЦ).

Критерієм системності аграрної політики є формування комплексу передумов сталого розвитку галузі, який сьогодні визначається як гармонійний розвиток людини, екології і економіки — особливий пріоритет України у Законі «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» (№ 433, 2003 р.). На це ж націлює Україну й Світова організація торгівлі (СОТ), членом якої Україна є з 2008 р. (зміст Маракеської угоди), а також відповідні документи Європейського Союзу (ЄС), щодо яких були прийняті акти України. При цьому, як вказують Деларація про європейську політику у галузі нових інформаційних технологій (Будапешт, 1999 р.), Хартія глобального інформаційного суспільства (ГІС) (Окінава, 2000 р.) і Декларація принципів «Побудова інформаційного суспільства — глобальне завдання в новому тисячолітті» (Женева, 2003 р.), пріоритет у стимулюванні розвитку буде надаватися тим суб'єктам, які будуть здатні ефективно функціонувати у ГІС. Відповідно до цього Україною прийняті важливі правові акти, у т.ч. й Закон «Про Основні засади розвитку інформаційно-

го суспільства в Україні на 2007—2015 роки» (№ 537, 2007 р.), де саме й передбачена активізація упровадження інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) у аграрному секторі. Проте, як свідчать реалії, цю активізацію блокує відставання у процесах документальної супроводження інформатизації. У розвинутих країнах домінує інтегроване впровадження стандартів «інформація і документація». Україна (з формальної точки зору) вже прийняла багато таких міжнародних стандартів у якості ДСТУ. Але усі вони поки що незадовільно узгоджуються із загальною документальною інфраструктурою управління. Виходячи з цього, пошук передумов системного інформаційного-документального забезпечення управління сталим розвитком аграрного сектора економіки — *актуальна наукова задача*.

Аналіз існуючих досліджень за даною проблемою. У дослідженнях О. Білоруса і Ю. Мацейко говориться, що підготовку стратегії сталого розвитку варто розпочинати з визначення послідовності акцентів на локальній, секторальній чи національній стороні справи (єдиної відповіді тут немає — усе залежить від конкретної ситуації та пріоритетів кожної країни) [1, с. 254]. Тому формування стратегії сталого розвитку АПВ України слід розгортати від конкретних підприємств галузі до рівнів району, регіону і держави. Але за таких умов збільшується складність управління. В.М. Глушков у 1974 р. довів: на певному етапі розвитку суспільства сумарна складність об'єктивно необхідних задач управління перевищить здатність до переробки інформації усіх людей, що зайняті в економіці, і вже ніякі міри організаційного чи економічного характеру не забезпечать рішення задач в повному об'ємі: єдиний вихід — суттєве збільшення продуктивності управлінської праці шляхом її комп'ютеризації [2, с. 11—12]. Це нині є аргументом у перегляді інформатизаційних засад стратегії розвитку України. Так, на думку Б. Гейтса, лише підприємства, які зуміють вчасно змінитися, зберуть усі плоди переваг ведення бізнесу на основі інформатизації. Якщо проявляти активність, осмислювати майбутнє зараз і *йти назустріч змінам*, роль несподіваного може змінитися на позитивну та стимулюючу [3]. На думку М. Кастельса, особливе місце у інформаційній економіці набувають складні процеси взаємодії між тими політичними інститутами, що історично склалися у даній країні, і усе більш глобальними економічними агентами [4, с.114]. А П. Друкер стверджував, що через те, що сучасну економіку формує новий «основний ресурс» — інформація, яка радикально відрізняється від інших ресурсів (не входить до категорії обмежених), необхідно кардинально перегля-

нути як економічну теорію, так і ключові уявлення менеджменту [5, с. 48]. Це ще раз доводить актуальність даної теми.

Виділення невирішених проблем і формулювання цілей статті. На роль інформації у розвитку людства звертала увагу Біблія: «у початку було Слово»; «не хлібом одним буде жити людина, а й словом». Мудрець нагадує, що «для кожної речі є свій час і статут» [Еккл. 8: 6], і що «має неприємність той, хто дає словесні доручення» [Прит. 26: 6]. Отже, управляти слід за допомогою документів. Ось і виникає проблема, бо ж не кожному керівнику випаде везіння отримати свої «скрижалі» з каменю із написами, зробленими самим Богом. Основа цивілізаційного розвитку — розподіл суспільної праці. На певному етапі управління розглядалося як містичний акт, обумовлений зв'язком керівника із вищими силами. За Е. Дюркгаймом, для всіх суспільств є певний мінімум логічного конформізму, без якого вони не можуть обходитися. Клан — це зібрання тих індивідумів, які носять однакову назву й які гуртуються довкола однієї ознаки. Тому для кланів їх тотем (емблема) є неодмінною умовою їх існування [6]. Тобто логічно конфірмована система документів є фундаментальною передумовою цивілізованого розвитку суспільства. Та, на жаль, підручники з управління [7—9] загалом ігнорують документаційні розділи. Що, документаційна культура є другорядною для керівника? Навряд чи, бо, по-перше (ст. 68 Конституції України), кожен має додержуватися її і законів: незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності, по-друге (із Примірної інструкції з діловодства), — відповідальність за організацію діловодства покладається на керівника (створення документів — фіксація за певними правилами управлінських дій — їх документування, або ж видання певних розпорядчих документів).

Мета даного дослідження — поглибити розуміння ролі узгодження інформації і документації в управлінні сталим розвитком аграрного сектора економіки. Відповідно, *задачі дослідження* включають: вивчити еволюцію вітчизняного документарно-правового простору з врахуванням вимог руху країни до інформаційного суспільства; з'ясувати зв'язок даного простору із вимогами інвестиційно-інноваційної моделі розвитку галузі в умовах адаптації її виробничих та управлінських систем до міжнародних стандартів.

Загальна схема правового простору інформаційно-документаційного забезпечення управління сталим розвитком аграрного сектора економіки країни наведена на рис. 1.

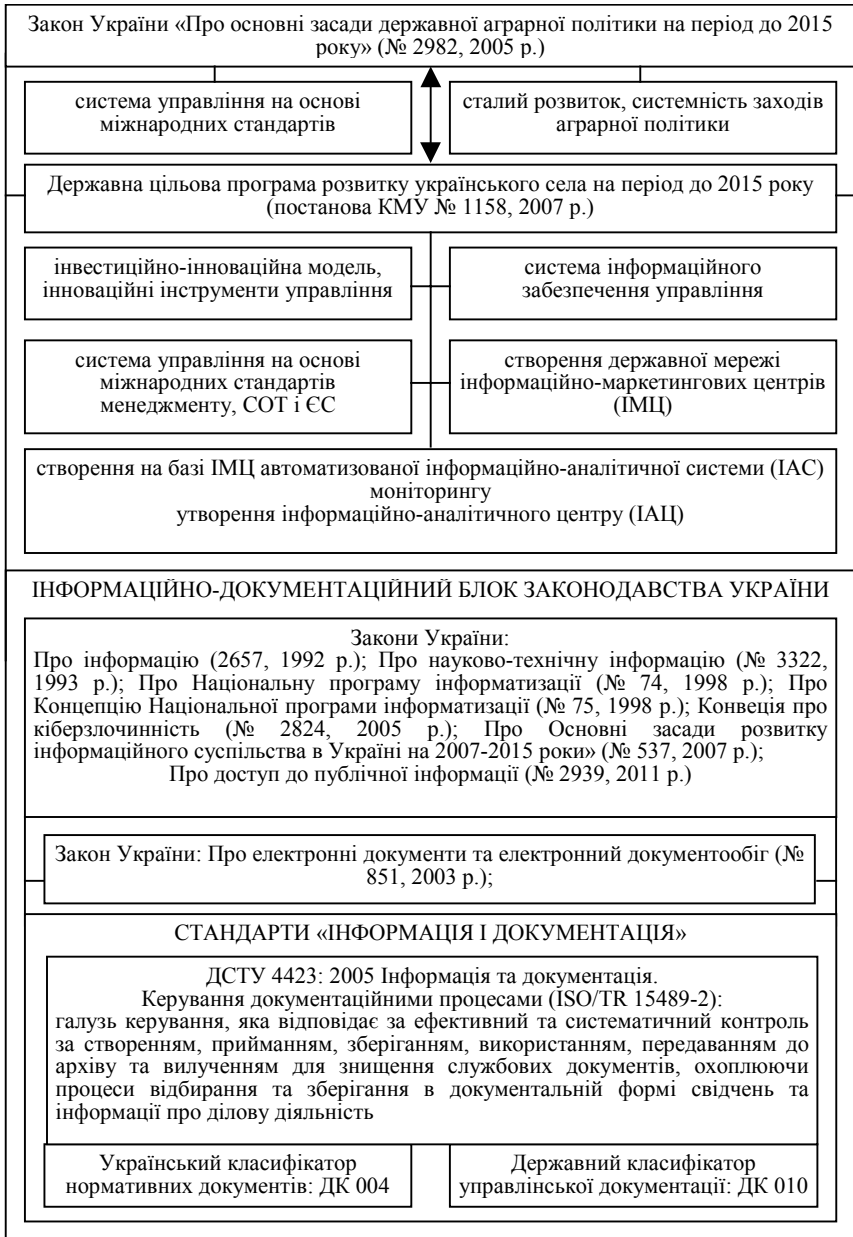

Рис. 1. Правовий простір інформаційно-документаційного забезпечення у правління сталим розвитком аграрного сектора економіки України

Виклад основного матеріалу. За період державної незалежності України її інформаційно-документаційний простір був суттєво трансформований у відповідності з вимогами часу та потребами розвитку суспільства. Загалом поняття «документ» іде своїм корінням у давнину. Одним з найстаріших відомих документів є закони Хаммурапі (Вавилон: 1792—1750 рр. до н.е.). Там говориться: якщо суддя розібрав справу, виніс рішення і виготовив документ с печаткою, а потім рішення своє змінив, то він має сплатити позовну суму у 12-тиразовому розмірі, у зборах його повинні зігнати з суддівського крісла, і він не має повертатися і засідати із суддями у суді. Жорсткі санкції були там за невідповідне поведження із аграрними угіддями, тваринами тощо.

Документаційною основою римського права (яке розглядалося у стародавні часи як «писаний розум») стали Закони XII таблиць (451—450 рр. до н.е.). У Російській імперії перший закон про документи (Генеральний регламент) ввів Петро I (1720 р.), де у ст. IV визначене таке: всі Укази мають бути письмові і завірені; XIV: кореспонденції повинні із достатнім підтвердженням чинитися, ясно, з описом усіх потрібних обставин; XLIII: книги при конторах мають бути чисті і у порядку; XLIV: документи у архів з розпискою віддаються. Отже, в усі епохи документарним засадам управління приділялася велика увага. В сучасній Україні їм також приділяється значна увага, з огляду на ті зміни, які спостерігалися у відповідному блоці національного законодавства з 1992 р. (Закон «Про інформацію», акти Кабінету Міністрів України № 1153 і Головного архівного управління № 41). Потреба у вдосконаленні інформаційно-документаційної системи посилюється з прийняттям у 2000 р. Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» (№ 1602) та введенням у 2004 р. Господарського кодексу України. Тоді ж розпочинається переведення документаційних засад управління у електронний формат.

В Україні у 2002 р. прийнятий Закон «Про інноваційну діяльність», який через систему програм і проектів потенційно міг впливати на рівень досконалості загальної документаційної системи державного управління. До інноваційних пріоритетів держави прийнятий у 2003 р. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» відніс інформаційні технології, які безпосередньо визначають документаційні засади управління. Підкреслимо, що, згідно із Законом «Про державне прогнозування» (№ 1602), прогнозні та програмні документи — це документи, що відповідають вимогам законодавства України

щодо документів. Отже чинна вітчизняна система управління економікою набуває все більш чіткого документаційно-інформатизаційного характеру.

На сьогодні в Україні прискорилися процеси стандартизації з адаптацією систем управління до міжнародних стандартів, про що (+ стратегічне планування + ІКТ + інноваційна модель) ведеться мова у Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України № 105, 2007 р.), де узгодженість інформатизації та документарних засад управління у значній мірі обумовлена адекватністю загальної їх стандартизації.

Вступ України до СОР активізує увагу до стандартизації документаційних засад управління. У постанові Кабінету Міністрів України № 228 (2006 р.) говориться, що фонд вітчизняних стандартів поки включає у кілька десятків разів менше документів, ніж у розвинених країнах. СОР взаємодіє із сферою міжнародної стандартизації, у т.ч. з ISO. У 1994 р. прийнято рішення щодо ухвалення запропонованої домовленості про систему стандартів WTO-ISO: ISONET. Таким чином, інформаційні і документаційні процеси повинні отримати спільний стандарт (в Україні він вже існує — ДСТУ 2392).

План дій «Україна—ЄС» (2005 р.) активізував законодавчі реформи України щодо адаптації до міжнародних стандартів і системи технічного регулювання ЄС. Аналіз вітчизняних правових актів свідчить, що: інформаційні, електронно-документарні та програмно-проектні процеси тяжіють до зближення; створення інтегрованих систем інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади та органів місцевого самоврядування на засадах електронного документообігу сприятиме ще й становленню електронних форм взаємодії між вказаними органами і фізичними та юридичними особами, ефективній участі регіонів у становленні інформаційного суспільства тощо.

Постановою Кабінету Міністрів України № 614 (11.05.2006 р.) затверджена була Програма запровадження системи управління якістю в органах виконавчої влади, де відверто визнається, що у процесі інтеграції України до ЄС необхідно реформувати систему державного управління, а ефективним засобом для цього є запровадження TQM в органах виконавчої влади відповідно до вимог ДСТУ ISO 9001-2001. На першому етапі впровадження Програми вже передбачається розробка відповідної документації. На другому ж етапі (після 2009 року) передбачено запровадження та забезпечення функціонування TQM у територіальних органах міністерств та інших ЦОВВ, структурних підрозділах обласних і

районних державних адміністрацій. У 2006 р. був затверджений стандарт ДСТУ-П ІВА 4: 2006 «Системи управління якістю. Настанови щодо застосування ISO 9001 в суб'єктах місцевого самоврядування», де регламентовані головні аспекти планування документації та вимоги до неї. Тут важливо підкреслити й те, що застосування ДСТУ-П ІВА здійснюється на основі, по-перше, ДСТУ ISO 10006 (Настанови щодо управління якістю у проектах) та ДСТУ ISO/TR 10013 (Настанови з розроблення документації системи управління якістю). Усі вказані акти координуються із стандартом ДСТУ 4423 «Інформаційні технології. Керування документаційними процесами» та стандартом ДСТУ 2927 «Системи якості. Комплекси керування якістю системні технологічні», якими визначена сутність керування змінами документаційних систем. Отже, основи електронізації інформаційно-документаційного процесу в Україні нормативно вже закладені. Залишається їх послідовно адаптувати до практики управління, у т. ч. управління сталим розвитком аграрного сектора економіки.

Висновки. Проведений вище аналіз дозволяє зробити наступні висновки:

- інформаційно-документаційний процес є для сучасної України об'єктом вищого ступеня пріоритетності — керованості даного процесу за критерієм наближення його до рівня законодавчих актів та стандартів європейський та міжнародних;
- керованість інформаційно-документаційного процесу визначає гармонійність трьох складових — «інформації», «документу», «управління», де мається на увазі абстрактно-теоретична (понятійна) гармонія та гармонія практична (конструктивна);
- системність (як форма виразу керованості) інформаційно-документаційного процесу України може бути досягнута лише у випадку знаходження міри у адаптації його правової та нормативної складової до європейських і міжнародних вимог;
- управління сталим розвитком аграрного сектора економіки має бути чітко диверсифікованим у інформаційно-документаційному плані з огляду на специфічні характеристики соціальної, економічної і екологічної блоків вищезгаданого процесу.

Література

1. *Белорус О.Г., Мацейко Ю.М.* Глобальное устойчивое развитие: Монография. — К.: КНЭУ, 2006. — 488 с.
2. *Глушков В.М.* Введение в АСУ. — К.: Техника, 1974. — 319 с.
3. *Гейтс Б.* Бизнес со скоростью мысли: Пер. с англ. — М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2000. — 480 с.

14. *Кастельс М.* Информационная эпоха: экономика, общество и культура: Пер. с англ. — М.: ГУ ВШЭ, 2000. — 608 с.

5. *Друкер, Питер. Ф.* Задачи менеджмента в XXI веке: Пер. с англ. — М.: Издательский дом «Вильямс», 2003. — 272 с.

6. *Дюркгайм Е.* Первісні форми релігійного життя: Тотемна система в Австралії. — К.: Юніверс, 2002. — 424 с.

7. Управление организацией: Учебник / Под ред. А.Г.Поршнева, З.П.Румянцевой, Н.А.Соломатина. — М.: ИНФРА-М, 1998. — 669 с.

8. Государственное управление: основы теории и организации: Учебник / В 2-х т. // Под ред. В.А. Козбаненко. — М.: Статут, 2002. — 592 с.

9. *Шегда А.В.* Основы менеджмента: Уч. пособ. — К.: Знання, 1988. — 512 с.

Стаття надійшла до редакції 17.03.2011 р.

УДК 338.43:638.1(477)

О. М. Яценко, канд. екон. наук, докторант,
Житомирський національний агроєкологічний університет

КОН'ЮНКТУРА ГЛОБАЛЬНОГО РИНКУ ПРОДУКЦІЇ БДЖІЛЬНИЦТВА

У статті розглянуто сучасний стан та проблеми розвитку ринку продукції бджільництва. Оцінено внутрішній та зовнішній ринки бджільництва, основних товаровиробників, обсяги виробництва, цінову політику у галузі. Встановлено деструктивний вплив факторів макросередовища, які зумовлюють обмежену місткість вітчизняного ринку бджільництва та неможливість за даних умов мати експортоорієнтовану спрямованість галузі. Окреслено головні напрями вирішення проблеми. Ключові слова: продукція бджільництва, внутрішній і зовнішній ринки продукції бджільництва, глобальний ринок, кон'юнктура.

В статье рассмотрено современное состояние и проблемы развития рынка продукции пчеловодства. Оценены внутренний и внешний рынки пчеловодства, основные товаропроизводители, объемы производства, ценовую политику в отрасли. Установлено деструктивное влияние факторов макросреды, которые предопределяют ограниченную емкость отечественного рынка пчеловодства и невозможность при таких условиях иметь экспортоориентированную направленность отрасли. Очерчены главные направления решения проблемы.

Ключевые слова: продукция пчеловодства, внутренний и внешний рынки продукции пчеловодства, глобальный рынок, конъюнктура.

The paper analyses the present-day situation in market of bee products and some problems of its development. It also estimates domestic and foreign markets of bee products, the principal commodity producers, production volumes as well as price policy in this branch. The main directions of solving the problem have been outlined.

Keywords: bee products, domestic and foreign markets of bee products, global market, conjuncture.